DEVENİN YAŞAMIMIZDAKİ YERİ

Editörler
Gamze ÖZOĞUL
Şelale ÖNCÜ GLAUE
Gizem HATİPOĞLU

© Copyright 2019

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Kitabevi A.Ş.'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kağıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN
978-605-258-774-4

Kitap Adı
Devenin Yaşamımızdaki Yeri

Editörler
Gamze ÖZOĞUL
Şelale ÖNCÜ GLAUE
Gizem HATİPOĞLU

Yayın Koordinatörü
Yasin Dilmen

Sayfa ve Kapak Tasarımı
Akademisyen Dizgi Ünitesi

Yayıncı Sertifika No
25465

Baskı ve Cilt
Sonçağ Matbaacılık

GENEL DAĞITIM
Akademisyen Kitabevi A.Ş.

Halk Sokak 5 / A
Yenişehir / Ankara
Tel: 0312 431 16 33
siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

YAZARLAR LİSTESİ

Tolga AKCAN,

Dokuz Eylül Üniversitesi Efes Meslek Yüksekokulu, Otel, Lokanta ve İkram Hizmetleri Bölümü, İkram Hizmetleri Programı, İzmir. tolga.akcan@deu.edu.tr

Eda AVCI,

Dokuz Eylül Üniversitesi Efes Meslek Yüksekokulu, Otel, Lokanta ve İkram Hizmetleri Bölümü, Turizm ve Otel İşletmeciliği Programı, İzmir. eda.avci@deu.edu.tr

Devrim ERTÜRK,

Dokuz Eylül Üniversitesi Efes Meslek Yüksekokulu, Seyahat Turizm ve Eğlence Hizmetleri Bölümü, Kültürel Miras ve Turizm Programı, İzmir. devrim.erturk@deu.edu.tr

Gizem HATİPOĞLU,

Dokuz Eylül Üniversitesi Efes Meslek Yüksekokulu, Otel, Lokanta ve İkram Hizmetleri Bölümü, Turizm ve Otel İşletmeciliği Programı, İzmir. gizem.hatipoglu@deu.edu.tr

Şelale ÖNCÜ GLAUE,

Dokuz Eylül Üniversitesi Efes Meslek Yüksekokulu, Otel, Lokanta ve İkram Hizmetleri Bölümü, İkram Hizmetleri Programı, İzmir. selale.glaue@deu.edu.tr

Gamze ÖZOĞUL,

Dokuz Eylül Üniversitesi Efes Meslek Yüksekokulu, Otel, Lokanta ve İkram Hizmetleri Bölümü, Turizm ve Otel İşletmeciliği Programı, İzmir. gamze.ozogul@deu.edu.tr

Süleyman ŞANLI,

Mardin Artuklu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Antropoloji Bölümü, Mardin. suleymansanli@artuklu.edu.tr

Duygu TİBET AKGÜL,

Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümü, İzmir. duygu_tibet@yahoo.com

ÖNSÖZ

Dayanıklı olması, uzun mesafelere yük taşıyabilmesi ile tarih boyunca değer verilen hayvanlar arasında yer alan deve, aynı zamanda Türklerin Anadolu'ya Orta Asya'dan getirmiş oldukları önemli bir kültürel unsur olarak dikkat çekmektedir. Deve, Türkler tarafından yalnızca bir taşıma aracı olarak değil aynı zamanda yol arkadaşı, ailenin bir üyesi olarak değer görmüş ve farklı amaçlarla kullanılmıştır. Devenin gücünden, sütünden, idrarından, tüyünden faydalanılmasına rağmen etinin yaygın olarak tüketilmemesi, Türk kültürü içinde deveye verilen anlam ve değerin önemli bir göstergesidir. Türklerin İslamiyet'i benimsemesi ile peygamber bineği olarak kutsiyet atfedilen deve, Türklerin manevi dünyasında önemli bir yere de sahip olmuştur. Bugün halk edebiyatından, el sanatlarına, eğlence biçiminden, zanaatlara kadar birçok alanda izlerine rastladığımız deve ve devecilik kültürü, kültürel mirasın önemli bir unsuru olarak değerlendirilmektedir.

Türklerin konar-göçer yaşamdan yerleşik hayata geçmesinin ardından Yörükler ile varlığını devam ettiren deve yetiştiriciliği ve devecilik kültürü, Yörük insanının sermayesi olmuş ve Yörükler hayatlarını deve taşımacılığı ile kazanmaya başlamıştır. Ticari taşımacılığın yaygınlaşması, modernleşme dinamiklerinin kıyı Anadolu'da kendisini hissettirmeye başlaması, develerin güreştirilmesini de beraberinde getirmiştir. Limanlara yakın olması nedeniyle özellikle batı Anadolu'da deve taşımacılığının etkisi ile farklı bir eğlence biçimi oluşmaya başlamıştır. Bu oluşum ise beraberinde farklı bir kültürün doğmasına neden olmuştur. Erkek develerin fizyolojik olarak güreşe meyilli olması, kervan yollarında deve sahiplerinin doğal olarak oluşan güreş ortamını bir eğlence aracına dönüştürmelerini sağlamıştır.

Teknolojik gelişmelere paralel olarak ulaşım alanında da motorizasyona gidilmesi, deve taşımacılığını sonlandırmış bu durum ise Anadolu'da deve popülasyonunun yok denecek kadar azalmasına neden olmuştur. Bu süreçten sonra varlığını Yörük kültürünün bir parçası olarak devam ettiren devecilik, bugün organizasyon niteliğindeki deve güreşleri ile dikkat çekmektedir. Önemli bir kültürel unsur olan devecilik kültürünün varlığını deve güreşleri sayesinde devam ettirdiğini vurgulamak yerinde olacaktır.

Diğer yandan popülaritesi artan eğlence kültürünün de etkisiyle, devecilik kültüründe de birtakım yozlaşmalar meydana gelmiştir. Eşsiz birçok ritüeli bünyesinde barındıran devecilik kültürünün korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması için ivedilikle girişimlerde bulunulmalıdır. Geleneksel bir unsur olarak kültümüzün içinden doğmuş olan devecilik kültürü ve deve güreşleri geleneksel kuralları ile yaşatılmalıdır.

Devenin alternatif kullanım alanları, yetiştiriciliği ve devecilik kültürüne dikkat çekmek, korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması konusunda farkındalık yaratmak amacıyla yazılmış olan bu kitap ile deve, devecilik kültürü ve deve güreşleri farklı disiplinler altında incelenmiştir.

Kitabımızdaki tüm yazarlarımıza bu kitabı çıkarmak için davetimizi kabul ettikleri için ve disiplinlerarası konulara değinerek araştırmalarını ortaya koyarak vermiş oldukları destek nedeni ile teşekkür ederiz. Yüz binlerce kelimeden oluşan bu işbirlikçi projeler birkaç hata ve boşluk içerebilir. Herhangi bir öğretici yorum ve hatta eleştiri her zaman memnuniyetle karşılanacaktır. Bu nedenle, kitapla ilgili herhangi bir sorunu tartışmak için yazarlarımız ile iletişime geçmekten asla çekinmeyin.

İÇİNDEKİLER

1.BÖLÜM

Devecilik Kültüründe Daylak Güreşleri.....1

Giriş.....1
Daylak nedir?.....3
Daylak Güreşi Nedir?.....6
Neden Daylak Güreşi Organizasyon Halini Alıyor?.....13
Daylak Güreşlerinin Belli Bir Zaman Aralığı Var mı?.....15
Sonuç.....19
Kaynaklar.....21

2.BÖLÜM

Devecilik Kültürü Unesco Yolunda Mı?.....25
UNESCO Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi ve Kapsamı.25
Devecilik Kültürü ve Deve Güreşlerinin UNESCO Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi Çalışmaları Açısından Potansiyeli ve Önemi.....31
Sonuç.....35
Kaynaklar.....39

3.BÖLÜM

Deve Donanımı Aksesuarları ve Eğitimi.....45

Giriş.....45
Devenin Türk Kültüründeki Yeri.....46
Develerin Donanımı ve Donanımında Kullanılan El Sanatı Ürünler.....48
Develerin Donanımında Kullanılan El Sanatlarının Ürünlerinin Öğretisi.....54
Sonuç.....59
Kaynaklar.....63

4.BÖLÜM

Selçuk Efes Deve Güreşleri Festivali: Katılımcı Görüşlerine Göre Swot Analizi 67

Giriş 67
Literatür 69
Etkinlik Turizmi 69
Festival Turizmi 71
Yöntem 75
Bulgular 78
Sonuç ve Öneriler 85
Kaynaklar 93

5.BÖLÜM

Deve Güreşlerinin Kültürel Miras Turizmi Açısından Potansiyeli ve Önemi 97

Kültür ve Miras Kavramları 97
Kültürel Miras Kavramı 99
Kültürel Miras ve Turizm 107
Kültürel Miras Unsuru Olarak Devecilik Kültürü ve Deve Güreşleri 111
Sonuç 119
Kaynaklar 123

6.BÖLÜM

Deve Sütü 131

Giriş 131
Deve Sütünün Üretimi ve Özellikleri 133
Deve Sütü ile Yapılan Ürünler 135
Deve Sütünün Kimyasal Bileşimi 138
1. Proteinler 139
2. Yağlar 141
3. Karbonhidratlar 142
4. Mineraller 143
5. Vitaminler 144

Deve Sütünün İnek Sütü ile Karşılaştırılması 145
Deve Sütünün Sağlık Üzerine Etkileri 146
Sonuç.....153
Kaynaklar.....155

7.BÖLÜM

Deve Eti 161

Giriş.....161
İşlenmiş Deve Etinin Önemi.....162
İşlenmiş Deve Etinin Sınıflandırılması.....163
Dünya'da İşlenmiş Deve Etleri 164
Deve Etinin Gelecek Trendleri 170
Sonuç.....171
Kaynaklar.....173

çıkarmıştır. Yeni sayılabilecek bu olgu deve güreşlerinden farklı uygulamalara sahiptir. Anadolu'daki devecilik kültürü özelinde daylak güreşlerinin ele alındığı bu çalışmanın verileri Kasım 2015- Mayıs 2017 zaman aralığında gerçekleştirilen alan araştırmasına ve literatür taramasına dayanmaktadır. Bu doğrultuda araştırma alanı olarak deve güreşlerinin özellikle de daylak güreşlerinin yapıldığı yerler seçilmiştir. İzmir, Muğla, Denizli, Aydın, Balıkesir, Çanakkale, Antalya ve Manisa gibi daylak güreşlerinin düzenlendiği yerlerde alan araştırması yapılarak çalışma için gerekli bilgilere ulaşmaya çalışılmıştır. Çalışmanın verileri etnografik yöntem, derinlemesine mülakat, katılımlı gözlem ile elde edilen bilgilerden oluşmaktadır. Alan araştırması tasarlanırken, bilgiye birincil kaynaklardan ulaşılmaya özen gösterilmiştir. Literatür tekrarına girmekten kaçınılmış, güreşlerin yapıldığı coğrafyada yer alan ve bu güreşlerin içindeki aktörlere ulaşılmaya çalışılmıştır. Araştırma, metodolojik açıdan daha çok antropoloji ve sosyoloji disiplinlerinden yararlanılarak daha kapsamlı hale getirilmeye çalışılmıştır.

Çalışma nitel bir alan araştırmasına dayanmaktadır. Gerçek olayların yansıtılması, insanların neler söyledikleri, insanlar arasındaki ilişkiler, davranışların gözlenmesi daha çok ön plandadır. Nitel araştırmalarda tüm bu süreçler ve araştırmacının gözlemi önemlidir. Araştırmanın geçerliliği ve anlamlılığında ise gözlemsel ve analitik düzey etkili olmaktadır (Neuman, 2009; Layder, 2013, s. 87-88). Nitel araştırmalarda anlamın ön planda olması, araştırılan konunun alan çalışması içindeki insanlar açısından ne anlam ifade ettiği önem arz etmektedir. Bu açıdan alan araştırmasına dâhil olan grup için anlamlı olan süreçlere ulaşmada veri toplama teknikleri önem kazanmaktadır.

Bu çerçevede yapılan çalışma kapsamında 97 katılımcı ile derinlemesine mülakatlar yapılmıştır. Formel olarak bu şekilde gerçekleşen mülakatlarla elde edilen veriler aynı zamanda farklı

DEVECİLİK KÜLTÜRÜ UNESCO YOLUNDA MI?

2

Eda AVCI

UNESCO Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi ve Kapsamı

Dünya ekonomisinin hâkimi olan ülkeler ve onların yönettiği ticari yapılar, gücünü korumak ya da daha fazla güç sahibi olmak gibi amaçlarla, marka değerlerini arttırarak tüm dünyaya ulaşmayı hedeflemektedir. Postmodern dünyanın sömürgeciliği anlamına gelen bu yaklaşım ile söz konusu ülkeler, markalarıyla birlikte kültürel değerlerini de yaygınlaştırmayı, bu sayede kendilerine olan bağımlılığı arttırmayı amaçlamaktadır (Çelepi, 2016). Bu durum dünyanın en ücra köşelerinde bile tek tipleşmeye neden olmaktadır. Kısa vadede etkileri anlaşılamayan emperyalist etki, uzun vadede başta dil olmak üzere toplumların kültürlerini kaybetmelerine neden olmaktadır (Kuşçu, 2015: 950). Küreselleşme ve tek tipleşme etkisinde kalan toplumlar, millî kültürlerini kaybetmeye zorlanmaktadır. Çünkü kültürel kökler, topluma ulus bilincini kazandıran, kültürlerin birerlerinden faklı olan yönlerini belgeleyen değerlerdir (Arslan, 2006: 712). Tüm dünya insanlarının giderek birbirlerine benzemesi, barışçıl bir yaşam açısından olumlu gibi görünse de az sayıda ülkenin küresel güce sahip olmasının desteklemesi dikkat çekmekte ve eleştirilmektedir (Mazrui, 2013: 191).

Küreselleşme ve tek tipleşmeye getirilen eleştiriler bir süre sonra UNESCO'nun da dikkatini çekmiş ve 17 Ekim 2003 tarihinde 32. Genel Konferansı sırasında "Somut Olmayan Kültürel

Mirasın Korunması Sözleşmesi"nin imzalanmasına neden olmuştur (Çelepi, 2016). UNESCO, Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesini "bir toplumun kendi kültürel kimliğinin bir parçası olarak gördüğü ve kuşaktan kuşağa aktarmak suretiyle günümüze kadar getirdiği mirasın korumasına ve gelecek kuşaklara aktarmasına katkı sağlayacak yol, yöntem ve imkânları" olarak tanımlamaktadır (Oğuz, 2013a; 105-110). Çağdaşlaşma olarak nitelendirilen evrensel ve popüler olmak tüm dünyada etkisini devam ettirirken, UNESCO tarafından atılan bu önemli adım ile kültürel mirasın korunması ve gelecek nesillere aktarılması, ilerleyen yıllarda insanlığın yeniden bu ortak belleğe gereksinim duyacağı düşüncesi ile desteklenmektedir. Binlerce yıldır süregelen kültürel aktarım, aslında insanoğlunun hayatta kalma ve hayata egemen olma sürecinin belgesidir. Bu nedenle kültürel mirasın korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması tarihsel bir sorumluluk olarak değerlendirilmektedir (Oğuz, 2013a: 65-73).

Diğer yandan somut olmayan kültürel mirasın, somut olanlar gibi kolayca fark edilememesi de konunun UNESCO tarafından özel olarak ele alınmasına neden olmuştur. Çünkü tarihi bir binanın önünden geçen kişinin yapının mimari özellikleri ve süsleme biçimlerindeki sıra dışılığı fark etmesi için dikkatli bir bakışı yeterli olurken, somut olmayan kültürel mirasın manevi ve depolanması güç olan unsurlardan oluşması, korunması ve aktarılmasında özel bir yaklaşımın benimsenmesini gerektirmektedir (Aslan ve Ardemagni, 2006: 7). İlk bakışta algılanması oldukça güç olan dil, danslar, iş yapma becerileri, yetenekler, geleneksel davranışlar, el sanatları, yemekler gibi unsurlar bu kapsamda ele alınan birkaç örnektir (Öter ve Ünal, 2011).

UNESCO için somut olmayan miras, ulusal ve uluslararası gelişmede önemli bir role sahiptir ve küreselleşme, silahlı çatışmalar, turizm, endüstrileşme, kentleşme, göç ve çevre kirliliği gibi nedenlerle yok olma tehdidi altındadır (Oğuz, 2013a: 49-50). İşte tam da

bu noktada UNESCO, Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi ile uluslararası bir farkındalık yaratmaya çalışmaktadır. Çünkü kültürel değerler toplum tarafından gelecek kuşaklara masallar, efsaneler, değer yargıları, inanışlar, yeme içme, giyim kuşam gibi doğal yollar ile kendiliğinden aktarılıp kendiliğinden kaybolan doğal bir süreçken, günümüzde küreselleşmenin etkisi ile doğal sürecinden uzaklaşıp yok olmaya başlamıştır (Teke, 2013).

Türkiye ise, 19 Ocak 2006 tarihinde konuyu TBMM'de görüşmüş ve 5448 sayılı kanun ile Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesinin onaylanmasını uygun bulmuş ve 27 Mart 2006 tarihinde 45. ülke olarak sözleşmeye taraf olmuştur (Arıoğlu, vd., 2015). Bu tarihten sonra Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması ile ilgi yolculuğu kesin olarak başlayan Türkiye'de çalışmalar, 2008-2010 yılları arasında İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsilî Listesi'ne taraf devletlerce önerilen dosyaları inceleyen ve raporlandıran alt organda görev yaparak, 2009 ve 2010 yıllarında Temsilî Liste'ye önerilen bütün dosyaları inceleyen heyette bulunarak, kendi Ulusal Envanter sistemini kurarak 2009-2012 yılları arasında sırasıyla Âşıklık Geleneği (2009), Nevruz (2009), Karagöz (2009), Geleneksel Sohbet Toplantıları (2010), Alevi-Bektaşi Ritüeli Semah (2010), Kırkpınar Yağlı Güreşleri (2010), Geleneksel Tören Keşkeği (2011) ve Mesir Macunu Festivali'nin (2012) Temsilî Liste'ye yazılmasını sağlayarak devam etmiştir (Oğuz, 2013b).

Kısa adı SOKÜM olan Somut Olmayan Kültürel Miras çalışmaları, Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü tarafından üniversiteler, araştırma merkezleri/enstitüler, sivil toplum kuruluşları ile birlikte yılda belirli aralıklarla toplanan "Uzmanlar Komisyonu" danışmanlığında yürütülmektedir. Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü tarafından belirtilen Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesinin amaçları, somut olmayan kültürel mirası korumak,

somut olmayan kültürel mirasın taşıyıcısı konumundaki toplulukların, grupların ve bireylerin somut olmayan kültürel mirasına saygı göstermek, somut olmayan kültürel mirasın önemi konusunda yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde duyarlılığı arttırmak ve karşılıklı değerbilirliği sağlamak, uluslararası işbirliği ve yardımlaşmayı sağlamak olarak belirtilmektedir (UNESCO, 2003).

UNESCO tarafından tescillenen unsurlar dikkate alındığında birden çok ülke tarafından paylaşılan kültürel değerlerin ön plana çıktığı dikkat çekmektedir. Bu durum, Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması çalışmalarının ülkeler ve toplumlar arasında yakınlaşma, işbirliği, ortak çalışma kültürü geliştirme ve karşılıklı değerbilirliğin artırılmasını da sağlamak amacıyla yapıldığını vurgulamaktadır. Türkiye, özellikle "İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Acil Koruma Gerektiren Listesi" ve "İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsilî Listesi'ne çok uluslu dosyalar hazırlayan başarılı ülkeler arasında yer almaktadır (Ekici, 2013). Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi'ne taraf olan bütün ülkelerin en çok etkin olmak istedikleri konulardan biri de unsur kaydettirmektir. Listeye unsur kaydettirme konusunda başarılı ülkelerden biri olarak değerlendirilebilecek olan Türkiye, kendi başına dosya hazırladığı gibi, çok uluslu dosya da hazırlayarak uluslararası işbirliğine gitmektedir. SOKÜM kapsamında farklı uzmanlık alanlarını bir araya getiren çalışmalar yapılması gerekliliği özellikle üniversitelerin süreç içeresine dâhil edilmesini sağlamıştır (Yakıcı, 2013). Türkiye, UNESCO Somut Olmayan Kültürel Miras Listelerine kaydettirdiği on yedi unsuru ile UNESCO'ya en çok unsur kaydettiren ilk 5 ülke arasında yer almaktadır. Türkiye tarafından Somut Olmayan Kültürel Miras Listesine kaydettirilen kültürel unsurlar Tablo 1.'de aktarılmaktadır.

Tablo 1. Somut Olmayan Kültürel Miras Listesinde Yer Alan Unsurlar	
Somut Olmayan Kültürel Miras Listesinde Yer Alan Unsurlar	**Kabul Yılı**
Meddahlık / Arts of the Meddah, Public Storytellers	2008
Mevlevi Sema Töreni / Mevlevi Sema Ceremony	2008
Âşıklık Geleneği / Âşıklık (Minstrelsy) Tradition	2009
Nevruz (Çokuluslu) / Nevruz (Multinational)	2009
Karagöz / Karagöz	2009
Geleneksel Sohbet Toplantıları / Traditional Sohbet Meetings	2010
Kırkpınar Yağlı Güreş Festivali / Kırkpınar Oil Wrestling Festival	2010
Alevi-Bektaşi Ritüeli Semah / Semah, Alevi-Bektaşi Ritual	2010
Tören Keşkeği Geleneği / Ceremonial Keşkek Tradition	2011
Mesir Macunu Festivali / Mesir Macunu Festival	2012
Türk Kahvesi Kültürü ve Geleneği / Turkish Coffee Culture and Tradition	2013
Ebru: Türk Kâğıt Süsleme Sanatı / Ebru: Turkish Art of Marbling	2014
Geleneksel Çini Ustalığı / Traditional Craftsmanship of Çini-Making	2016
İnce Ekmek Yapma ve Paylaşma Kültürü: Lavaş, Katırma, Jupka, Yufka (Çokuluslu) / Flatbread Making and Sharing Culture: Lavash, Katyrma, Jupka, Yufka (Multinational)	2016
Bahar Kutlaması: Hıdrellez (Çokuluslu) / Spring Celebration: Hıdrellez (Multinational)	2017
Islık Dili / Whistled Language (UNESCO Acil Koruma Gerektiren Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi)	2017
Dede Qorqud/Korkyt Ata/Dede Korkut Mirası: Destan Kültürü, Halk Masalları ve Müzik (Çokuluslu) / Heritage of Dede Qorqud/ Korkyt Ata/ Dede Korkut, epic culture, folk tales and music (Multinational)	2018

Kaynak:https://aregem.ktb.gov.tr/TR-50838/unesco-somut-olmayan-kulturel-miras-listesi.html

Ayrıca Somut Olmayan Kültürel Miras İhtisas Komitesi tarafından yürütülen çalışmalar kapmasında Nazar Boncuğu Geleneği, Aşure Geleneği, Sabantoy ve Tepreş, Sarıkeçililer ve Yayla Göçü, Taş İşlemeciliği Geleneği, Ahilik, Arguvan Türküleri, Atma Türkü Geleneği, Barak Havaları, Bıçakçılık Geleneği, Boğaz Havaları, Bozlak Havaları, Cam Altı Resmi, Çalgı Yapımcılığı, Çoban Bayramları: Koç Katımı, Saya, Döl Dökümü, Yünüm-Koyun Yüzdürme, Çömlekçilik Geleneği, Edirnekâri Sanatı, Erguvan Bayramı, Ehram Geleneği, Halı Dokuma Geleneği, Hamam Kültürü, Hayır Geleneği, İmece, Halay, Kaşenlik, Keçecilik Geleneği, Kilim Dokuma Geleneği, Kirvelik, Kispet Yapımcılığı, Köçeklik, Köroğlu Hikâyelerini Anlatma Geleneği, Köse Oyunu, Lületaşı İşleme Sanatı, Mayıs Yedisi, Nasreddin Hoca Fıkralarını Anlatma Geleneği, Oya Sanatı, Sepetçilik Geleneği, Seğmenlik Geleneği, Sinsin Oyunu, Telkâri Sanatı, Yağmur Duası Törenleri, Yayla Şenlikleri, Yaylacılık Geleneği, Yazmacılık Geleneği, Zeybeklik Geleneği, Ahşap Oymacılığı, Arabaşı Geleneği, Âşık Oyunu, Aşuk ve Maşuk, Bakırcılık Geleneği, Bar, Bastonculuk Geleneği, Cezayir Havaları, Cirit, Çeyiz Geleneği, Çiğdem Pilavı, Değirmen Kültürü, Deve Oyunu, Diş Hediği Geleneği, Güreş Geleneği, Hat Sanatı, Horon, Hoyrat, İpek ve İpek Böcekçiliği Kültürü, Kanaviçe İşleme Geleneği, Karşılama, Katı' Sanatı, Kına Gecesi, Kız Kaçırma Oyunu, Kukla, Kündekâri Sanatı, Macahel Şarkı Söyleme Geleneği, Mâni Söyleme Geleneği, Minyatür Sanatı, Ninni Söyleme Geleneği, Okçuluk, Ölü Helvası Geleneği, Pekmez ve Şıra Yapımı, Ramazan Gelenekleri, Saraçlık Geleneği, Sedef Kakma Sanatı, Şivlilik Geleneği, Talikacılık, Taziye Geleneği, Tezhip Sanatı, Topaç, Üfleme Cam ve Beykoz İşi Süsleme Sanatı, Yemenicilik Geleneği, Yorgancılık Geleneği, Zeytin ve Zeytinyağı Kültürü ile ilgili dosyalar hazırlanmıştır. Söz konusu dosyaların incelenmesinin ardından, Anadolu topraklarına ait birçok kültürel unsur korunmak üzere kayıt altına alınmış olacaktır (UNESCO,2019a).

Devecilik Kültürü ve Deve Güreşlerinin UNESCO Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi Çalışmaları Açısından Potansiyeli ve Önemi

Fazla yük taşıyabilme, günlerce aç ve susuz yolculuk yapabilme gibi nedenlerle diğer yük hayvanlarından daha zahmetiz olan deve, kervan yollarında önemli bir taşıma aracı olarak uzun yıllar kullanılmasının yanı sıra, konargöçer yaşam biçimini benimsemiş olan Yörükler için hayatın önemli bir parçası olarak değerlendirilmiştir. Yörük kültürünün etkisi ile Orta Asya'dan Anadolu'ya yayılan devecilik, deve güreşlerinin gelenekleşmesinde de etkin bir rol oynamıştır. Motorlu araçların yaygınlaşması, Yörüklerin konargöçer yaşamdan yerleşik düzene geçmesi gibi nedenlerle önemini yitiren deve taşımacılığı, deve güreşlerinin gelenekleşmesi ile varlığını koruyabilmiştir. Türk kültüründe önemli bir yere sahip olan develer, diğer hayvanlar gibi eti, sütü için değil kültürel ve manevi önemi nedeniyle yetiştirilmektedir (Akar, 1996). Günlük yaşamı şekillendirmede önemli bir etkisi olan devecilik kültürü (Ertürk, 2017), belli bir zaman sonra itibar aracı olarak da görülmeye başlanmış, zenginlik ve statü göstergesi haline gelmiştir (Ertürk ve Thwaites Diken, 2016). Bugün birçok deve sahibi, güreşler nedeniyle deve yetiştirmekte ve deveyi güreşe hazırlamayı bir sosyal statü göstergesi olarak düşünmektedir (Şanlı, 2019: 10).

Yaylak ve kışlak arasında göç için taşıma aracı olarak kullanılan ve bu nedenle evin bir bireyi gibi değer gören develer, Yörüklerin çoğunlukla yerleşik hayata geçmesinin ardından, deve güreşleri için özel olarak beslenmeye başlanmıştır (Koyuncu Okca, 2014; Uygur ve Koçyiğit, 2016). Anadolu insanı deveciliği ata mirası olarak kabul etmiş ve deve güreşleri aracılığı ile bu mirası devam ettirmeye çalışmıştır (Işık, 2016). Deve güreşleri gibi halk eğlencelerinin kültürün korunmasında ve aktarılmasında önemli bir yeri bulunmaktadır (Bascom, 1954). Geleneksel halk eğlen-

celeri sayesinde bireyler bağlı oldukları grup ve çevre ile ilişki kurarak, doğal yollar ile geleneği öğrenmekte ve sürdürmektedir (Uygur ve Altıntop, 2017). Günümüzde yok olmaya yüz tutmuş Yörük kültürü, devecilik ve deve güreşleri ile hayat bulmakta, bu sayede geleneksel deve yetiştirme, alma satma, besleme, deve güreştirme ve buna bağlı üretilen dokuma ürünleri, el sanatları, deve süsleri, giyim ve kuşamları varlığını devam ettirebilmektedir (Şanlı, 2019: 59-67).

Deve güreşleri, Batı Anadolu'da Yörüklerin grup kimliği kazanmalarına, karakteristik yaşam tarzlarını yeniden üretmelerine ve ortak geleneklerini sürdürmelerine yardımcı olan bağlayıcı bir kültür elemanıdır (Çalışkan, 2016). Geleneksel deve güreşleri, Yörük kültürünü yaşatmak ve gelecek nesillere taşımak açısından, bu kültürün mensuplarının kültürel, sosyal, ekonomik, psikolojik gereksinmelerini karşılayan önemli bir unsurdur (Çalışkan, 2012). Deve güreşleri, Yörük toplumuna ait somut ve somut olmayan kültürel miras unsurlarının geleceğe aktarılmasında taşıyıcı bir araç olarak değerlendirilmektedir (Çalışkan, 2016). Yörük kültürüne ait el sanatları, edebi eserler, geleneksel halk hekimliği, gösteriler, eğlence unsurları gibi birçok öğe deve güreşleri aracılığı ile aktarılmaktadır (Uygur, 2019: 41).

Deve güreşlerine hayvan hakları açısından getirilen eleştiriler ise araştırmacılar tarafından reddedilmekte, güreş yapmanın erkek develerin fizyolojik ihtiyaçlarının yansıması olduğuna vurgu yapılarak, develerin çiftleşme döneminde bu tür güreşlerin engellenemeyeceğine dikkat çekilmektedir (Ertürk, 2019; 10). Kervan sahiplerinin dinlenmek amacıyla konakladıkları kervansaraylarda deve güreşleri organize etmeleri de bu durumu destekler niteliktedir (Yakut, 2009). Her erkek havyanda olduğu gibi üstünlük kurmak isteyen develer de birbiri ile güreşmektedir. Söz konusu güreşlerin insanlar tarafından izlenmesi ise Göktürkler döneminden bu yana sosyal bir paylaşım aracı olmuştur (Baykara, 2001: 117). Yine Sarıkeçili Yörüklerinin de belirttiği gibi, deve

güreşleri obaların bahar göçü sırasında görülmekte ve üreme dönenimde olan erkek develer birbirleri ile karşılaştığında güreşe tutuşmaktadır (Ertürk, 2017: 47).

Türk kültüründe hayvanların oyun aracı olarak kullanıldığı eğlence yalnızca deve güreşleri değildir. Türk insanının hayvanlara verdiği değeri ve önemi de yansıtan bu eğlenceler, insan ve hayvan arasındaki bağın en güzel yansımalarından biridir (Koyuncu Okca, 2015). Deve güreşleri ise bu tür eğlenceler içerisinde zengin kültürel öğeleri bünyesinde barındırması bakımından belki de en çok benimsenmiş olanıdır (Uygur, 2019: 45). Deve güreşleri gibi geleneksel eğlenceler, geleneği yaşatma ve gelecek kuşaklara aktarma noktasında önemli bir dinamik olarak görev yapmaktadır (Uygur, 2019: 47). Deve güreşleri sırasında, güreş sahası içindeki deve sahibi ve görevliler (cazgır, hakemler, urgancılar, ağız bağcılar vb.), saha dışındaki müzisyenler ve izleyiciler geleneksel ritüelleri gerçekleştirirken rol ve statülerini tıpkı bir oyun gibi yeniden kurgulamaktadır (Berrakçay, 2019: 77).

Diğer yandan, 2014 yılında kurulan ve Türkiye Cumhuriyeti İç İşleri Bakanlığına bağlı Devecilik Kültürü ve Deve Güreşleri Federasyonu tarafından belirlenen kurallar ile organize edilen güreşlerde hiçbir hayvanın zarar görmemesi esas alınmaktadır. Develerin, güreşin heyecanı ile birbirini ısırmaması ve devirerek sakatlamaması için urgancı adı verilen görevliler güreşe müdahale etmektedir. Ayrıca güreşecek develer kilo, yaş, deneyim gibi özelliklerine göre eşleştirilmekte yani devecilik dilindeki kullanımı ile çatılmaktadır. Her güreşte organizasyon komitesi, hakem kurulu, eşleme kurulu, inceleme ve gözlem heyeti, saha komiseri, ağız bağcıları, ağız bağı kontrolörleri, urgancılar (ayırıcılar), cazgırlar ve en az bir veteriner hekim hazır bulunmaktadır (DEGÜF, 2019). Yörük kültürünün en önemli unsurlarından biri olan deve güreşleri ne yazık ki bugün, yerel yönetimlerin ve bazı derneklerin destekleri ile hayatta kalmaya çalışmaktadır (Şanlı ve Ertürk, 2017: 395).

SONUÇ

Dayanıklı bir hayvan olması nedeniyle konargöçer yaşamın ve kervan taşımacılığının önemli bir parçası olan deve aynı zamanda peygamber bineği olarak kutsiyet atfedilmiş bir hayvandır. Develer yüzlerce yıl günlük hayatın bir parçası olmasına rağmen, teknolojik gelişmelere paralel olarak modern taşıma araçlarının gelişmesi ile önemini kaybetmiştir. Bugün deve yetiştiriciliği ve devecilik kültürü, deve güreşleri aracılığı ile varlığını devam ettirmektedir. Bu yönü ile deve güreşleri Yörük kültürüne ait kültürel mirasın yaşatılmasında önemli bir unsur olarak değerlendirilmelidir. Deve güreşleri bir hayvan dövüşü değil, kendine özgü halk müziği, geleneksel el sanatları, halk oyunları ve yeme içme kültürü (çilingir sofrası) olan önemli bir kültürel miras kaynağıdır. Deve güreşleri, yöredeki insanların yaşayış biçimini, hayat felsefesini, değer yargılarını ve inançlarını yansıtan önemli bir sosyal olaydır. Deve güreşlerinde halk, organizasyonun izleyicisi değil bir parçasıdır. Bugün Anadolu'da Yörük kültürüne ait unsurlar deve güreşleri aracılığı ile korunmakta ve gelecek kuşaklara aktarılmaktadır.

UNESCO tarafından Somut Olmayan Kültürel Miras Listesine kabul edilen unsurlar incelendiğinde, dil ve dille oluşturulan sözlü gelenekler ve anlatımlar, gösteri sanatları, toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şölenler, doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalar ve el sanatları geleneği olmak üzere beş ana başlık altında toplandığı dikkat çekmektedir. Devecilik kültürü ve deve güreş-

lerinin ise söz konusu beş alanın tamamını ilgilendiren kültürel unsurlar içermektedir (Kaya, 2018: 7) ve bu nedenle UNESCO Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi açısından önemli bir potansiyel oluşturmaktadır. Bu konuda atılan ilk somut adım 2008 yılında İzmir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilmiştir. Deve güreşleri ile ilgili bir dosya hazırlanarak komisyona sunulmuş fakat dosya değerlendirme aşamasında kalmış ve il envanterine dahi kaydı yapılmamıştır (İzmir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2019). On bir yıllık bir geçmişe sahip olmasına rağmen gelişme gösteremeyen konunun, ilgili sivil toplum kuruluşları ve üniversiteler tarafından tekrar ele alınması gerekmektedir.

UNESCO Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesinde belirtilen aktarım ve katılım kavramları dikkate alınarak, ortak bellek, deneyim, kimlik ve aidiyet, süreklilik gibi temalar vurgulanarak devecilik kültürü ve deve güreşlerinin sahip olduğu potansiyel ve önem ortaya konmalıdır. Yine Birleşmiş Milletler Binyıl Kalkınma Hedeflerinin temelinde yer alan sürdürülebilir kalkınma stratejisinin UNESCO tarafından da sürdürülebilir kalkınma ve kültür ilişkisi içerisinde desteklendiği (Ölçer Özünel, 2013) dikkate alınarak, deve güreşlerinin devecilik kültürünün kuşaktan kuşağa aktarılması ve sürekliliğinin sağlanmasında korunması gereken bir miras olduğu vurgulanmalıdır. Özellikle dosyanın, cinsiyet eşitliği, dezavantajlı gruplarla işbirliği, gençliğin katılımı ve çevre farkındalığı gibi konulara açıklık getiren nitelikte hazırlanmasına dikkat edilmelidir.

Somut Olmayan Kültürel Miras İhtisas Komitesi tarafından da vurgulandığı üzere, topluluklar tarafından kuşaktan kuşağa aktarılan uygulamaları, temsilleri, ifadeleri, bilgi ve becerileri içeren unsurlara kültürün kendi temsilcileri tarafından sahip çıkılması ve korunması beklenmektedir (UNESCO, 2019b). Somut olmayan kültürel miras listesine kaydolan unsurlara ait dosyaların başarısında, sivil toplum kuruluşlarının ve üniversitelerin etkin

olduğu görülmektedir. Sivil toplum kuruluşlarının ve üniversitelerin Hükûmetlerarası Komite Toplantıları'na görüşlerini bildiren rapor sunmaları ise bu durumu desteklemektedir (Gürçayır Teke, 2013). "Somut olmayan kültürel mirası yaşatacak ve gelecek kuşaklara aktaracak bizzat toplumun kendisidir" felsefesi ile hareket eden UNESCO için hazırlanacak olan dosyada, başta Devecilik Kültürü ve Deve Güreşleri Federasyonu olmak üzere konu ile ilgili sivil toplum kuruluşlarının aktif rol alması sağlanmalı, üniversitelerin görüşleri dikkate alınmalıdır.

Hazırlanan dosyada vurgulanması gereken diğer önemli konu ise devecilik kültürü ve deve güreşleri aracılığı ile varlığını devam ettiren zanaatlar ve zanaatkârlardır. Pehlivan develerin süslenmesinde kullanılan havut, havut peşi (isim levhası), hatap, kolan (yular), tengah, ağızlık, havan (çan), çul (çul eteği), köleste (örgü), muska (boyunluk), zilgor, zömbeklik, tokrak ve paçalık gibi geleneksel yöntemler ile üretilen süs eşyalarının ve eşyaları üreten zanaatkârların deve güreşleri sayesinde varlığını devam ettirdiği açıkça vurgulanmalıdır. UNESCO Somut Olmayan Kültürel Miras Sözleşmesi'nde "kültürel mirası üreten ustalara", "kültürel mirası taşıyan ve aktaran bireylere" ve "kültürel mirasların aktarıldığı mekânlara (Ekici ve Fedakar, 2013) özel bir önem atfedildiği unutulmamalıdır. Kültürel mirasın yaşatılması, korunması ve aktarılması süreçlerinde en etkili kişilerin "miras taşıyıcıları" olarak tanımlanan ustalar olduğu (Kasapoğlu Akyol, 2013) yönündeki görüş desteklenmelidir.

Hazırlanan dosya için ortak bir ülkenin bulunması ise, dosyanın değerlendirme sürecini destekleyecektir. UNESCO tarafından üye ülkeler arasında gerçekleşecek işbirlikleri oldukça fazla önemsenmekte ve desteklenmektedir. Her ne kadar deve güreşlerinin geleneksel bir şenlik nitelinde olduğu tek coğrafya Anadolu ise de bugün Afganistan ve Pakistan gibi ülkelerde deve güreşleri organize edilmektedir. Yine Türki Cumhuriyetlerde devam ettirilen devecilik kültürü dikkate alınarak ortak bir ülke belirlenebilir.

Yine devecilik kültürü ve deve güreşleri ile ilgili hazırlanacak olan dosyada, konuya hayvan hakları açısında getirilen eleştiriler dikkate alınmalı ve bilimsel bulgular ile dosya desteklenmelidir. Hayvan haklarının ihlal edilmesinin aksine, UNESCO Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi sayesinde bugün çeşitli nedenlerle kayıt altına alınamayan develerin kayıt altına alınmasının mümkün olacağı vurgulanmalıdır. Develerin kayıt altına alınması ile deve yetiştiriciliğinin veteriner hekim kontrollerinde gerçekleşeceğine, bu sayede hayvanların tedavisinde ilkel yöntemlerden uzaklaşılıp daha sağlıklı nesillerin yetiştirileceğine dikkat çekilmelidir. Dosyada vurgulanması gereken diğer önemli konu ise, konunun UNESCO tarafından koruma altına alınması ile deve yetiştiriciliğinin özendirilmesidir. Bu sayede Anadolu'da deve popülasyonunun artması ve unutulmaya yüz tutmuş olan deve sütü, deve tüyü gibi ürünlerin kullanımının yaygınlaşması da beklenen faydalar arasında yer almaktadır.

Kabul edilen on yedi dosya ile UNESCO Somut Olmayan Kültürel Miras Listesine en çok unsur kaydettiren ülkeler arasında yer alan Türkiye, dosya hazırlama ve sunma konusundaki tecrübesini, Yörük kültürünün önemli bir temsilcisi olan devecilik kültürü ve deve güreşleri konusunda da kullanmalıdır. Geleneksel deve yetiştirme yöntemlerinden, halk danslarına, körüklü çizmeden, çilingir sofralarına, geleneksel yöntemler ile üretilen süs eşyalarından eşyaları üreten zanaatkârlara kadar birçok kültürel unsurun yok olmaya yüz tuttuğu ve söz konusu unsurları korumada, devecilik kültürü ve deve güreşlerinin önemli bir potansiyel oluşturduğu dikkate alınmalıdır.

KAYNAKLAR

Akar, M. (1996). Göçebe Türkmenlerde deve güreşi ve soyo-kültürel boyutu. I. Türk Halk Kültürü Araştırma Sonuçları Sempozyumu Bildirileri, II: cilt II, Halk Edebiyatı, Halk Müziği, Oyun, Tiyatro, Eğlence, Gelenek, Görenek, İnançlar, 22-23 Aralık 1994, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Arıoğlu, İ.E. & Aydoğdu Atasoy, Ö., (2015). Somut olmayan kültürel miras kapsamında geleneksel el sanatları ve Kültür ve Turizm Bakanlığı, Turkish Studies, 10(16), 109-126.

Arslan, M. (2006). Küreselleşme ve yerellik ikileminde buldan halk kültürü. Buldan Sempozyumu Bildirileri. 711-715.

Aslan, Z. & Ardemagni, M. (2006). Introducing Young People to the Protection of Heritage Sites and Historic Cities, 2nd Ed., Amman: UNESCO-ICCROM.

Bascom, W. (1954). Four functions of folklore, Journal of American Folklore, 67,333-349.

Berrrakçay, O. (2019). Deve güreşi ritüellerinde müziksel etkinlikler. Edt. Ertürk, D.& Şanlı, S., Kültür, Gelenek ve Eğlence Deve Güreşleri, 77-102, Konya: Çizgi Kitapevi.

Çalışkan, V. (2012). Bir kültürün zamana ve mekâna tutunma aracı: deve güreşi şenlikler, Edt. Özden, F. Aşıklar, Savaşlar, Kahramanlar ve Çanakkale, ss.372- 383, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Çalışkan, V. (2016). Kültürel bir miras olarak Anadolu devecilik kültürü ve deve güreşlerinin dünü bugünü ve geleceği. I. Uluslararası Selçuk Efes Devecilik Kültürü ve Deve Güreşleri Sempozyumu 17-19 Kasım, I. Cilt Sosyal Bilimler, ss. 200-219, Edt. Ertürk, D. & Gökdemir, Ö., İzmir: Selçuk Belediyesi Kent Belleği Yayınları.

Çelepi, M. S. (2016). Somut olmayan kültürel miras ve üniversite gençliği, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 3(3), 15-35.

Devecilik Kültürü ve Deve Güreşleri Federasyonu, (2019). Yönetmelikler, http://deguf.org/base/index.php?lx=base.php adresinden 28.10.2019 tarihinde erişilmiştir.

Ekici, M. (2013). Kültürler Arası Yakınlaşma İçin Çok Uluslu Dosyalar: Nevruz, Hıdırellez, Nasreddin Hoca, Somut Olmayan Kültürel Mirasın Geleceği Türkiye Deneyimi Edt Oğuz, M. Ö., Ölçer Özünel, E. ve Gürçayır Teke, S., ss. 23-30, http://www.unesco.org.tr/Content_Files/Content/Yayinlar/sokum_deneyimioptimize.pdf, 10.10.2019 tarihinde erişilmiştir.

Ekici, M. & Fedakâr, P. (2013). Ege üniversitesi deneyimleriyle somut olmayan kültürel mirası yaşatarak koruma. Millî Folklor Dergisi, 25(100), 50-60.

Ertürk, D. & Thwaites Diken, E. (2016). Ritüel, kültür ve iktidar: 'Çökertme Filmi' bağlamında deve güreşçiliğinin sosyolojik bir analizi, I. Uluslararası Selçuk Efes Devecilik Kültürü ve Deve Güreşleri Sempozyumu, 17-19 Kasım, I. Cilt Sosyal Bilimler, (Edt.), Devrim Ertürk; Özgür Gökdemir, Selçuk.

Ertürk, D. (2017). Türkiye'de Deve Güreşleri, Edt. Ertürk, D. & Şanlı, S., ss. 21-70, Türkiye'de Devecilik Kültürü ve Deve Güreşleri, Ankara: Gece Kitaplığı.

Ertürk, D. (2019). Kültürel Bir Eğlence: Geleneksel Deve Güreşleri, Edt. Ertürk, D.& Şanlı, S., Kültür, Gelenek ve Eğlence Deve Güreşleri, 19-40, Konya: Çizgi Kitapevi.

Gürçayır Teke, S. (2013). Sivil Toplum Kuruluşları ve Somut Olmayan Kültürel Miras: Katılım, Akreditasyon ve Eksiklikler, Somut Olmayan Kültürel Mirasın Geleceği Türkiye Deneyimi, Edt Oğuz, M. Ö., Ölçer Özünel, E. ve Gürçayır Teke, S., ss.41-46, http://www.unesco.org.tr/Content_Files/Content/Yayinlar/sokum_deneyimioptimize.pdf adresinden 10.10.2019 tarihinde erişilmiştir.

Işık, C. (2016). Devecilik kültüründeki farklılaşmalar üzerine sosyal antropolojik bir analiz, I. Uluslararası Devecilik Kültürü ve Deve Güreşleri Sempozyumu, 17-19 Kasım 2016, I. Cilt Sosyal Bilimler, Edt. Ertürk D. & Gökdemir, Ö. ss. 184-200, İzmir: Selçuk Belediyesi Kent Belleği Yayınları.

İzmir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, (2019). UNESCO Somut Olmayan Kültürel Miras, https://izmir.ktb.gov.tr/TR-90964/unesco-somut-olmayan-kulturel-miras.html adresinden 28.10.2019 tarihinde erişilmiştir.

Kasapoğlu Akyol, P. (2013). Türkiye'nin Yaşayan İnsan Hazineleri Programı, Somut Olmayan Kültürel Mirasın Geleceği Türkiye Deneyimi Edt Oğuz, M. Ölçer Özünel, E. ve Gürçayır Teke, S.,83-89, http://www.unesco.org.tr/Content_Files/Content/Yayinlar/sokum_deneyimioptimize.pdf, 10.10.2019 tarihinde erişilmiştir.

Kaya, A. (2018). Önsöz, Edt. Ertürk, D. & Şanlı, S. Yörük Kültürü ve Zanaatları,ss. 7-8, Konya: Çizgi Kitapevi.

Koyuncu Okca, A. (2014). Geleneksel Deve Güreşi ve Deve Donanımları, Deve Kitabı, Edt., Gürsoy Naskali, E. & Demir, E. ss.43- 71, İstanbul: Kitabevi Yayınları.

Koyuncu Okca, A. (2015). Asırlık bir sevda öyküsü: Aşağıseyit Köyü sudan koyun atlatma yarışı ve Yörük şenliği. Turkish Studies, Prof. Dr. Hacı Ömer Karpuz Armağanı Sosyal Bilimler/Social Science Sayısı, 10(14), 483- 508.

Kuşçu, E. (2015). Fransızca öğretimi kişi betimlemelerinde kullanılan deyimlerin anadil Türkçedeki görüntüleri. Turkish Studies, 10(16), 937-952.

Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü (2019). UNESCO Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi, https://aregem.ktb.gov.tr/TR-50838/unesco-somut-olmayan-kulturel-miras-listesi.html, adresinde 21.10.2019 tarihinde erişilmiştir.

Mazrui, A. A. (2013). Evrensellik İddiası: Küreselleşen Bir Çağda Batı Kültürü. (Çev. Hakan Arıkan), Küreselleşme, Kültür, Medeniyet, Edt: Bülbül, K., Ankara: Orient Yayınları.

Oğuz, M. Ö. (2013a). Somut Olmayan Kültürel Miras Nedir? Ankara: Geleneksel Yayıncılık.

Oğuz, M.Ö. (2013b). Sunuş. Somut Olmayan Kültürel Mirasın Geleceği Türkiye Deneyimi, Somut Olmayan Kültürel Mirasın Geleceği Türkiye Deneyimi, Edt Oğuz, M. Ö., Ölçer Özünel, E. ve Gürçayır Teke, S., ss. 5-6, http://www.unesco.org.tr/Content_Files/Content/Yayinlar/sokum_deneyimioptimize.pdf, 10.10.2019 tarihinde erişilmiştir.

Ölçer Özünel, E. (2013). Somut Olmayan Kültürel Miras İçin Yenilikçi Bir Bağlam: Sürdürülebilir Kalkınma, Somut Olmayan Kültürel Mirasın Geleceği Türkiye Deneyimi Edt Oğuz, M. Ö., Ölçer Özünel, E. ve Gürçayır Teke, S., ss. 77-82, http://www.unesco.org.tr/Content_Files/Content/Yayinlar/sokum_deneyimioptimize.pdf, 10.10.2019 tarihinde erişilmiştir.

Öter, Z. & Ünal, E. (2011). Somut olmayan kültürel miras ve turizm etkileşiminin Beypazarı ilçesinde yerel ekonomiye katkıları. 8th International Turkish Folklore Congress, November 21-24.

Şanlı, S. & Ertürk, D. (2017). Yörük kültüründe konar-göçerlikten yerleşikliğe geçişte devenin işlevsel açıdan dönüşümü, Yörük Yaşamı Kültürü ve Uluslararası Geleneksel Türk Sanatları Sempozyumu Bildiri Kitabı, (Edt.), Musa Eliri & Mehmet Ali Eroğlu, ss. 389-396, Kırıkkale Üniversitesi Yayınları, Antalya

Şanlı, S. (2019). Kültür ve Eğlence: Devecilik ve Deve Güreşleri Geleneği, Edt. Ertürk, D.& Şanlı, S., Kültür, Gelenek ve Eğlence Deve Güreşleri, 9-18, Konya: Çizgi Kitapevi.

Şanlı, S. (2019). Devecilik kültüründe bir eğlence geleneği: Halı gecesi. Edt. Ertürk, D.& Şanlı, S., Kültür, Gelenek ve Eğlence Deve Güreşleri, 59-76, Konya: Çizgi Kitapevi.

Uygur, H. K. & Koçyiğit, A. (2016). Eğlence kültürü bağlamında deve güreşleri, II. Uluslararası Selçuk Efes Devecilik Kültürü ve Deve Güreşleri Sempozyumu Bildiri Kitabı, I. Cilt Sosyal Bilimler, Edt. Ertürk, D. & Gökdemir, Ö., ss. 106-116, İzmir: Selçuk Belediyesi Kent Belleği Yayınları.

Uygur, H. K. (2019). Yaşatılan gelenek özlenen heyecan, Deve Güreşlerinin Eğlence Açısından Değerlendirilmesi, Edt. Ertürk, D.& Şanlı, S., Kültür, Gelenek ve Eğlence Deve Güreşleri, 41-58, Konya: Çizgi Kitapevi.

Teke, S. G. (2013). Geleneksel tarzlar, modern modeller: resmî, resmî olmayan eğitim ve somut olmayan kültürel miras. Millî Folklor Dergisi. 25(100), 31-39.

Türkyılmaz, D. (2013). Kültürün Koruyucu Kadınları ve Somut Olmayan Kültürel Miras, Somut Olmayan Kültürel Mirasın Geleceği Türkiye Deneyimi, Edt Oğuz, M. Ö., Ölçer Özünel, E. ve Gürçayır Teke, S., ss. 91-95, http://www.unesco.org.tr/Content_Files/Content/Yayinlar/sokum_deneyimioptimize.pdf, 10.10.2019 tarihinde erişilmiştir.

UNESCO (2003). Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi, https://ich.unesco.org/doc/src/00009-TR-PDF.pdf, adresinden 10.10.2019 tarihinde erişilmiştir.

UNESCO (2019a). Somut Olmayan Kültürel Miras İhtisas Komitesi, http://www.unesco.org.tr/Pages/688/19, adresinden 21.10.2019 tarihinde erişilmiştir.

UNESCO (2019b). Somut Olmayan Kültürel Miras İhtisas Komitesi, http://www.unesco.org.tr/Pages/52/19/Somut-Olmayan-K%C3%BClt%C3%BCrel-Miras-%C4%B0htisas-Komitesi, adresinden 21.10.2019 tarihinde erişilmiştir.

Uygur, H.K. & Altıntop, G. (2017). Geleneksel toplu eğlencelerin mekân dönüşümü: Ankara Ferfeneleri, V. Uluslararası Halk Kültürü ve Sanat Etkinlikleri, Bildiri Kitabı, I. Cilt, s.515-524, Ankara.

Yakıcı, A. (2013). Bilimsel Kuruluşlarda Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunmasına Yönelik Çalışmalar, Somut Olmayan Kültürel Mi-

rasın Geleceği Türkiye Deneyimi, Edt Oğuz, M. Ö., Ölçer Özünel, E. ve Gürçayır Teke, S., 5-6, http://www.unesco.org.tr/Content_Files/Content/Yayinlar/sokum_deneyimioptimize.pdf, 10.10.2019 tarihinde erişilmiştir.